

ארבע הגדות- הרב יהושע שפירא

בין הזמנים ניסן תשפ"ג בית מדרש גבעת שמואל

1. פסחים קטז. משנה: מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש (דברים כו) מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה:

2. גמ' שם: מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי בגנות רב אמר מתחלה עובדי <עבודת גלולים> {עבודה זרה} היו אבותינו [ושמואל] אמר עבדים היינו אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר ליה אמר ליה בעי לאודויי ולשבוחי א"ל פטרנן מלומר מה נשתנה פתח ואמר עבדים היינו:

3. משנה שם: רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים [שנאמר (שמות יב) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו']

4. תוס' ד"ה "ואמרתם": ואמרתם זבח פסח הוא. פירוש באמירה שצריך לומר פסח זה שאנו אוכלים ואיתקש מצה ומרור לפסח וצ"ל נמי מצה זו מרור זה.

5. קטעים מתוך ההגדה: עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובכח נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו מושעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו גלנו סקמים, גלנו נבונים, גלנו זקנים, גלנו יודעים את התורה, מצנה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו סלמדיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שתדרשה בן זומא: שצאמר, למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, ימי סניף - סניף - סניף, כל ימי חייך - הלילות. ונקמים אומרים: ימי סניף - העולם הזה, כל ימי חייך - להביא לימות המשיח.

ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך ששמן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. בנגד ארבעה בני דברה תורה

יכול מראש הדש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מקודם יום, תלמוד לומר בעבור זה - בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבו המקום לעבודתו, שנאמר: ויאמר יהושע אל כל העם, פה אמר יי אלהי ישראל: בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, טרח אבי אברהם ואבי נחור, ויעבדו אלהים אחרים. נאקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר נאולף אותו בכל ארץ כנען, נארבה את זרעו נאמן לו את יצחק, נאמן ליצחק את יעקב ואת עשיו. נאמן לעשו את הר שער לרשת אתו, ויעקב ובניו ירדו מצרים.

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ, לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בבית בין הבתרים, שנאמר: ויאמר לאברהם, ידע מדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ויעבדו וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו ון אנכי ואחרי כן יצאו ברבש גדול.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו? שלא אהד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור נדור עומדים עלינו לכלותנו, ונקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הנזכרים ולכן בקש לעקור את הכל, שנאמר: ארמי אבד אבי, וברך מצרימה ונגר שם במיט מעט, ויהי שם לגוי גדול, עצום נרב

ניגד מצרקה - אנוס על פי הדבור. ונרעו אתנו המצרים ויענונו, ויתנו עלינו עבדה קשה. וירעו אתנו המצרים - כמו שצאמר: הבה נתחכמה לו פן ירבה, ויהיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו, ועלה מן הארץ.

ויענונו - כמה שצאמר: נשימו עליו שני מסים למען ענתו בסבלתם. ויכו ערי מסכנות לפרעה. את פתם ואת רעמסס.

ובמפתים - זה הדם, כמה שצאמר: ונתתי מופתים בשמים ובארץ. ונהגין להטיף טפה מן הכוס באמירת דם נאש... עשר המכות דצ"ד עד"ש באח"ב, ביסד, ט"ו פעם.

דם נאש ותימרות עשן.

דבר אחר: ביד חזקה - שמים, ובזרע נטויה - שמים, ובמרא גדל - שמים, ובאחות - שמים, ובמפתים - שמים. אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן:

דם, צפרדע, כנים, צרוב, דבר, שחיו, ברד, ארבה, חשך, מכת בכורות.

רבי יהודה היה נוטן בהם סמנים: דצ"ד עד"ש באח"ב.

רבי יוסי הגלילי אומר: מנין אמה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו עמשים מכות

כמה מעלות טובות למקום עלינו!
אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים,
אלו עשה בהם שפטים, ו לא עשה באלהיהם,
דיינו.
דיינו.

על אסת, כמה וכמה, טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו: שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים, ועשה באלהיהם, והרג את בכוריהם, ונטמן לנו את ממונם, וקרע לנו את הים, והעבירנו בתוכו בחורב, ושקע צרנו בתוכו, ונספק צרכנו במדבר ארבעים שנה, והאכילנו את סוף, ונטמן לנו את השבת, וקרבנו לפני הר סיני, ונטמן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל, ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה, ומרור.

פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש היה קיים, על שום מה? על שום שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שצאמר: וצאתם זבח פסח הוא ליי, אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל? ויקד העם וישמחו.

מצה זו שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להסמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, וגאלם, שצאמר: ניאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות, כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, וגם צדה לא עשו להם.

מרור זה שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים, שצאמר: ונקרו את סניהם בעבדה קשה, בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרד.

בכל דור נדור סוב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שצאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אומנו גאל עמם, שצאמר: ואומנו הוציא משם, למען הביא אתנו, למת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותנו.